

С. Я. Лихова,
доктор юридичних наук, професор

Ю. В. Станкевич,
аспірант

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Національний авіаційний університет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: stankevichyuriy@gmail.com

Мета: завданням наукового дослідження є визначення пріоритетності застосування методології пізнання характеристики форм кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності. Розглянуто окремі питання вдосконалення правового регулювання галузевого законодавства.

Методи дослідження: у роботі використано порівняльно-правовий метод наукового пізнання, загальнонаукові та спеціальні методи. **Результати:** визначено ключову проблематику та методи нормативно-правового регулювання кримінально-правової охорони інтелектуальної власності.

Обговорення: міжнародні нормативні акти, національне законодавство, позиції окремих науковців.

Ключові слова: охорона прав інтелектуальної власності; бланкетна диспозиція; міжгалузевий інституційний характер; право інтелектуальної власності.

Постановка проблеми та її актуальність.

Сьогодення ставить перед науковцями актуальні завдання, які потребують невідкладного вирішення з метою врегулювання правовідносин, одними з яких є захист прав та законних інтересів творців об'єктів інтелектуальної власності.

На цьому ґрунті, з огляду на вектор державної політики, необхідно звернутись до тенденцій розвитку законодавства у цій сфері в країнах Європи та інших розвинутих країнах світу в умовах інформаційного суспільства з метою аналізу і виокремлення найкращих з практичної і теоретичної точок зору напрямів їх імплементації у національну правову систему.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблематики досліджувались науковцями С.Я. Лиховою, П.С. Берзіним, В.Д. Гулкевичем, М.І. Мельником, А.С. Нерсисяном, О.Е. Радутним, В.Б. Харченком, П.П. Андрушком, А.П. Бабієм, Є.Л. Стрельцовим, В.М. Слєпцом, М.І. Хавронюком, О.О. Дудоровим та іншими.

Метою наукової статті є формування науково обґрунтованого підходу до пізнання характеристик форм кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. З огляду на обсяги ринку контрафактних товарів та розміри збитків, які заподіюються, у зв'язку з цим, добросовісним суб'єктам господарювання і економікам окремих країн, таке питання потребує ще більшої уваги.

Нині обсяг контрафактних товарів та фальсифікованої продукції в кілька разів перевищує обсяг оригінальних товарів. Лідером у цьому напрямку виступає Китайська Народна Республіка, якій у 2013 році належало близько 63,2% світових товарів. У тому числі у її спеціальному адміністративному районі Гонконзі за цей рік вироблено близько 21,3% контрафактної продукції. Разом у 2011 - 2013 році на світовий ринок надійшло близько 77,08%, 83,11% і 84,5% китайських підроблених товарів відповідно. Окрім Китаю, до постачальників контрафактних това-

рів відносять такі країни, як: Туреччина, Таїланд, Сінгапур, Індія, Об'єднані Арабські Емірати, Марокко, Суринам, Греція.

Відповідно до звіту Організації економічного співробітництва і розвитку від 18 квітня 2016 року світовий обсяг контрафактних товарів та фальсифікованої продукції за 2013 рік оцінювався в 461 млрд. доларів США. До того ж, з 2011 по 2013 роки частка підроблених товарів в імпорті склала для США – 20%, Італії – 15%, Франції і Швейцарії – 12%, Японії і Німеччини – 8%, Великої Британії – 4%, Люксембургу – 3% [1].

В цьому аспекті викликає занепокоєння те, що регулювання сфери правової охорони інтелектуальних прав в Україні істотно не досягає рівня новітніх технологій, що, в свою чергу, ускладнює боротьбу зі злочинністю у цій галузі. Наприклад, за даними дослідження Асоціації виробників програмного забезпечення (BSA), на 2011 рік рівень піратства в Україні становив майже 85%. А за даними Міжнародного союзу інтелектуальної власності (ІПА), Україна визнана «піратом № 1» у світі [2].

Крім того, за даними Міжнародного альянсу інтелектуальної власності Україна у 2015 році посіла перше місце в рейтингу країн – найбільших порушників права інтелектуальної власності. Ігнорування цієї проблеми в 2011 році вже призвело до виключення нашої держави з міжнародних програм допомоги країнам, що розвиваються, на п'ять років. Протягом цих років Україна втратила право безмитного експорту більш ніж 140 найменувань товарів до найбільш розвинених країн світу, що негативно позначилося на розвитку нашої економіки. Оприлюднений Генеральною прокуратурою України звіт з Єдиного реєстру досудових розслідувань свідчить, що кількість кримінальних правопорушень за ст. 177 та ст. 229 КК України, за якими направлено провадження до суду, з кожним роком неухильно зменшується. Наприклад, за 2014-2015 рр. із порушених 36 справ за ст. 229 КК України жодної справи не направлено до суду. У період з 2013 по 2015 роки 90,9% справ щодо порушення прав на об'єкти промислової власності закрито за ч. 1 п. п. 1, 2, 4, 6 ст. 284 КПК України.

Змістовне навантаження кримінально – правової охорони прав інтелектуальної власності залежить від соціальних та економічних факторів розвитку такого роду правовідносин, аналіз яких дасть змогу правозастосовній практиці знайти дієві рішення в цій сфері. Так, з огляду на дані Організації економічного співробітництва і розвитку найбільш підробленими на сьогоднішній день є продукти харчування, лікарські препарати та дитячі іграшки, тобто товари які мають постійний щоденний попит.

Таким чином, створюється кримінальний ринок інтелектуальної продукції, об'єктами якого може бути не тільки контрафактні товари, а й оригінальна продукція, яка виготовлена з порушенням ліцензійної угоди, або ж реалізована з порушенням умов договору [3, с. 215-216]. Тобто у протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності важливо боротися із передумовами їх виникнення, а не починати з наслідків таких суспільно-небезпечних діянь.

Необхідно врахувати, що питання охорони прав інтелектуальної власності носить міжгалузевий інституційний характер і охоплює своїм впливом досить різні об'єкти, які мають низку спільних ознак. Насамперед, такі об'єкти як нематеріальні блага носять віртуальний характер, але, при цьому втілюються, тобто набувають зовнішньої форми, у матеріальних речах, виступають результатом творчої, розумової діяльності людини.

Майнові та немайнові права на об'єкти інтелектуальної власності відносяться до категорії абсолютних прав, які їх володільцеві надають виключне право використання та розпорядження результатами своєї творчої, інтелектуальної діяльності, забороняючи одночасно всім іншим особам здійснювати аналогічні дії. Тобто володільць об'єкта інтелектуальної власності має позитивне право використання результатів своєї творчості та негативне право забороняти вчиняти такі дії третім особам, у яких є, в свою чергу, пасивне зобов'язання утримуватись від порушення прав правоволодільця.

Правовідносини, які складаються в процесі охорони права інтелектуальної власності, за загальним правилом, діють лише протягом певного часу, встановленого законом, що є відмін-

ним для різних об'єктів інтелектуальної власності, після чого останні набувають режиму суспільного надбання та можуть використовуватись без дозволу праволодильця, а також піддаються просторовими обмеженнями – визнаються і поширюються лише в рамках кордонів конкретної держави та не діють на території інших країн [4, с. 223].

Загальною особливістю злочинів проти основ інтелектуальної власності є високий ступінь бланкетності диспозицій статей, в яких передбачена відповідальність за вчинення таких суспільно-небезпечних діянь. Адже для того, щоб з'ясувати зміст понять, які законодавець вживає в тексті диспозицій, слід звернутися не тільки до положень ЦК України, а й до ряду вітчизняних та міжнародних нормативних актів, в яких врегульовані окремі аспекти щодо права на володіння, користування та розпорядження результатами творчої діяльності.

При цьому, не здається правильною правова позиція, що норми законодавства, які передбачають кримінальну відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав мають бути відокремлені від інших нормативних приписів кримінального законодавства у сфері захисту права власності, господарської діяльності. Навпаки, вони мають застосовуватись у сукупності з іншими кримінально-правовими нормами з метою забезпечення непорушності прав інтелектуальної власності, неприпустимості посягань на них, реальності їх охорони, а також запобігання вчинення злочинів у цій сфері [5, с. 197-198].

Для цього, засобом подолання інституційного та територіального обмеження прав інтелектуальної власності виступають міжнародно-правові угоди: як багатосторонні конвенції та договори, так і двосторонні угоди про взаємне визнання та охорону відповідних прав.

Отже, інструменти міжнародного приватного права допомагають вирішити першочергове питання – екстериторіальне визнання суб'єктивних прав на певні об'єкти інтелектуальної власності. Зазначений аспект, при цьому, не обмежує права на інші об'єкти, що ускладнені іноземним елементом.

На відміну від права власності на річ, відносини з приводу результатів інтелектуальної діяльності не вичерпуються їх визнанням та/або охороною. На такі об'єкти на ринку мається поширений попит, у зв'язку з чим важливого значення набувають договірні аспекти взаємовідносини з іноземним елементом, предметом яких є інтелектуальні продукти. Тобто за участю іноземних суб'єктів, юридично значимих обставин, які існують на території іншої країни, або у разі укладення угоди на території іноземної країни, коли вступають в дію міжнародно-правові механізми регулювання таких правовідносин.

Отже, до сфери міжнародного приватного права слід віднести такі відносини з приводу об'єктів інтелектуальної власності, що ускладнені іноземним елементом, як:

- визнання прав на результати творчої, інтелектуальної діяльності;
- укладення угод з приводу майнових прав на такі об'єкти;
- правовий захист (охорона) прав на об'єкти інтелектуальної власності [6, с. 5-6].

Не можна не погодитись із позицією Н. В. Троцюк, що незважаючи на те, що українське законодавство про інтелектуальну власність, зокрема про авторське право і суміжні права, розроблене з урахуванням вимог міжнародних конвенцій у сфері інтелектуальної власності, відповідає їх принципам, адаптоване до вимог ринкової економіки, охоронну та превентивну функцію на етапі розвитку ринкових відносин виконує погано. Внаслідок цього зростає кількість контрафактів, що стало причиною конфронтації із власниками майнових прав, творчими організаціями, суб'єктами шоу – бізнесу, державами, яка проявляється в економічних війнах, прийнятті санкцій, скороченні програм співробітництва, розміру інвестицій, тощо. В таких випадках актуальності набуває реалізація охоронної функції права, в тому числі кримінально-правовими механізмами [7, с. 115].

Питання проблем гармонізації законодавства досить активно розглядалися 17-20 жовтня 2000 року в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук

учасниками Міжнародної наукової конференції «Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем», і досі є актуальними у науці.

Провідні українські вчені слушно звернули увагу суспільства і наукової громадськості на тему використання і застосування перевіреного багатовікового правового досвіду зарубіжних країн, інтеграції українського та європейського законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності, в тому числі Ради Європи, Європейського Союзу, Світової Організації Торгівлі, Співдружності Незалежних Держав, НАТО, та інш.

Оскільки через імплементацію в діючому законодавстві України норм, принципів міжнародного права, визначених в міжнародних угодах, держава фактично гармонізує внутрішнє законодавство із законодавством окремих країн, що в подальшому може сприяти утворення єдиного правового простору, в межах якого правові системи країн здатні ефективно взаємодіяти в досягненні спільно сформованих цілей у визначеній галузі права. На нашу думку, перспективним напрямком наукового пізнання є саме галузь порівняльно-правового аналізу і дослідження проблематики кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності.

Як робить висновки М.І. Хавронюк, порівняльне правознавство дає можливість оцінити стан розвитку національної правової системи зі світовими тенденціями у розвитку права, сприяє виявленню спільних рис та особливостей, взаємовпливу, закономірностей розвитку законодавства різних держав в умовах інтеграційних процесів світу [8, с. 16-17].

Зокрема, у Законі України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» визначено, що державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи України та спрямовується на забезпечення обов'язкового врахування вимог законодавства ЄС під час нормопроекування.

Статтю 10 Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, підписаної сторонами 23.11.2001, ратифікованої Україною із застереженнями і

заявами 07.09.2005, передбачено, що кожна сторона вживає такі законодавчі та інші заходи, які можуть бути необхідними для встановлення кримінальної відповідальності відповідно до її внутрішнього законодавства за порушення авторських прав, як це визначено законодавством такої Сторони відповідно до її зобов'язань за Паризьким Актом від 24 липня 1971 р. щодо Бернської Конвенції про захист літературних та художніх творів, Угодою про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності і Угодою ВОІВ про авторське право, Міжнародною Конвенцією про захист виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція), Угодою про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності і Угодою ВОІВ про виконання і фонограми за винятком будь-яких моральних прав, які надаються такими Конвенціями, у випадку, коли такі дії вчинені свідомо, у комерційних розмірах і за допомогою комп'ютерних систем [9].

На думку окремих вчених, віднесення злочинів у сфері інтелектуальної власності до категорії тяжких/особливо тяжких злочинів, законодавча можливість застосовувати суворіші покарання забезпечать повноцінну дію невідворотності кримінальної відповідальності та покарання за вчинене, а також унеможливить застосування акту амністії чи укладення «фіктивних», спрямованих на штучне створення показників правоохоронним органам, угод про примирення між правопорушником та потерпілим автором чи іншим суб'єктом інтелектуальних прав [10].

До таких висновків також спонукає порівняльний аналіз санкцій ст. 176 КК України з санкціями, встановленими за аналогічні порушення авторського права у нормах зарубіжних країн та вимогами міжнародно-правових норм.

Висновки. Таким чином, проведене наукове дослідження дозволяє зробити висновок, що має місце суттєва проблематика у застосуванні не лише міжнародного законодавства, як узагальнюючих, засадоутворюючих нормативних приписів у галузі кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності, а й внутрішнього національного законодавства. Такий стан речей, з огляду на вектор економічного та полі-

тичного розвитку країни, наявність колізій при застосуванні норм міжнародно-правових актів та національного законодавства, має бути стимулюючим фактором невідкладного покращення, в тому числі шляхом ґрунтовного порівняльно-правового дослідження, правових норм у цій галузі, з метою досягнення дієвості механізму реалізації гарантованих кожному Конституцією України прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Література

1. *Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact*. – 18 April 2016 [El. resource]. – URL.: http://www.oecd.org/state/2013/04/26/198195_poteri_ekonomiki_ukraini.html

2. Голуб А. Д. Кіберзлочинність у всіх її проявах: види, наслідки та способи боротьби / А. Д. Голуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gurt.org.ua/articles/34602/>.

3. Филь Р. С. Соціальні фактори встановлення кримінально-правової охорони прав на об'єкти промислової власності / Р. С. Филь // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 4. – С. 215-217.

4. Дорохіна Ю. А. Окремі питання систематизації кримінально-правової охорони прав на об'єкти власності та об'єкти інтелектуальної власності / Ю. А. Дорохіна, О. О. Дудоров // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 4. – С. 223-229 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/4_2015/61.pdf.

5. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): монографія / С. Я. Лихова. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. – 573 с.

6. Атаманова Ю. Є. Право інтелектуальної власності: система міжнародно-правового регулювання / Ю. Є. Атаманова. – Х.: ПП «ДИВ», 2004. – 48 с.

7. Троцюк Н. В. Адміністративно-правовий захист авторського права та суміжних прав: теоретико-правовий аспект / Н. В. Троцюк,

Н. О. Петрина // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 2. – С. 115-118.

8. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія / М. І. Хавронюк. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.

9. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність від 23.11.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

10. Українська антипіратська асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apo.kiev.ua/index.php>.

References

1. *Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact*. – 18 April 2016 [El. resource]. – URL.: http://www.oecd.org/state/2013/04/26/198195_poteri_ekonomiki_ukraini.html.

2. Golub A. D. Kiberzlochynnist' u vsih i'i' projavah: vydy, naslidky ta sposoby borot'by / A. D. Golub [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.gurt.org.ua/articles/34602/>.

3. Fyl' R. S. Social'ni faktory vstanovlennja kryminal'no-pravovoi' ohorony prav na ob'jekty promyslovoi' vlasnosti / R. S. Fyl' // Porivnjal'no-analitychne pravo. – 2016. – № 4. – S. 215-217.

4. Dorohina Ju. A. Okremi pytannja systematyzacii' kryminal'no-pravovoi' ohorony prav na ob'jekty vlasnosti ta ob'jekty intelektual'noi' vlasnosti / Ju. A. Dorohina, O. O. Dudorov // Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal. – 2015. – № 4. – S. 223-229 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://lsej.org.ua/4_2015/61.pdf.

5. Lyhova S. Ja. Zlochyny u sferi realizacii' gromadjans'kyh, politychnyh ta social'nyh prav i svobod ljudyny i gromadjanyna (rozdil V Osoblyvoi' chastyny KK Ukrai'ny): monografija / S. Ja. Lyhova. – K.: VPC «Kyj'vs'kyj universytet», 2006. – 573 s.

6. Atamanova Ju. Je. Pravo intelektual'noi' vlasnosti: systema mizhnarodno-pravovogo reguljuvannja / Ju. Je. Atamanova. – H.: PP «DYV», 2004. – 48 s.

7. Trocjuk N. V. Administratyvno-pravovyj zahyst avtors'kogo prava ta sumizhnyh prav: teoretyko-pravovyj aspekt / N. V. Trocjuk, N. O. Petryna // Porivnjaj'no-analitychne pravo. – 2015. – № 2. – S. 115-118.

8. Havronjuk M. I. Kryminal'ne zakonodavstvo Ukrai'ny ta inshyh derzhav kontynental'noi' Jevropy: porivnjaj'nyj analiz, problemy garmonizacii': monografija / M. I. Havronjuk. – K.: Juryskonsul't, 2006. – 1048 s.

9. Konvencija Rady Jevropy pro kiberzlochynnist' vid 23.11.2001 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

10. Ukrai'ns'ka antypirats'ka asociacija [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://apo.kiev.ua/index.php>.

С. Я. Лиховая, Ю. В. Станкевич

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАУЧНОГО ПОЗНАНИЯ
В СФЕРЕ УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ ПРАВ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Национальный авиационный университет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Киев, Украина
E-mail: stankevichyuriy@gmail.com

Цель: задачей научного исследования является определение приоритетности применения методологии познания характеристики форм уголовно-правовой охраны прав интеллектуальной собственности. Рассмотрены отдельные вопросы совершенствования правового регулирования отраслевого законодательства. **Методы исследования:** в работе использованы сравнительно-правовой метод научного познания, общенаучные и специальные методы. **Результаты:** определено ключевую проблематику и методы нормативно-правового регулирования уголовно-правовой охраны интеллектуальной собственности. **Обсуждение:** международные нормативные акты, национальное законодательство, позиции отдельных ученых.

Ключевые слова: охрана прав интеллектуальной собственности; бланкетная диспозиция; межотраслевой институциональный характер; право интеллектуальной собственности.

S. Lykhova, Y. Stankevich

PRIORITY DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE IN THE
CRIMINAL LEGAL PROTECTION OF THE RIGHTS OF INTELLECTUAL PROPERTY

National Aviation University
Kosmonavta Komarova Avenue, 1, 03680, Kiev, Ukraine
E-mail: stankevichyuriy@gmail.com

Purpose: the task of scientific research is to determine the priority of applying the methodology of knowing the characteristics of forms of criminal law protection of intellectual property rights. Some issues of improving the legal regulation of sectoral legislation are considered. **Methods of research:** the comparative legal method of scientific knowledge, general scientific and special methods is used in the work. **Results:** the key issues and methods of legal regulation of criminal law protection of intellectual property are determined. **Discussion:** international normative acts, national legislation, positions of individual scholars.

Keywords: protection of intellectual property rights; blanket disposition; inter-institutional institutional character; intellectual property rights.